

Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nin Kısa Tarihi

Dr. Şahap Erkoç¹, Fulya Kardeş², Fatih Artvinli³

¹Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi 2. Psikiyatri Kliniği Şef V.

²Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Müze Koordinatörü

³Yıldız Teknik Üniversitesi AİT Bölümü Doktora Öğrencisi ve Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi 2. Psikiyatri Kliniği Sağlık Memuru

ÖZET

Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Cumhuriyet Dönemi'nin en büyük ruh ve sinir hastalıkları hastanesidir. 1924 yılından beri psikiyatri, nöroloji ve nöroşürji alanlarında tüm Türkiye'ye hizmet vermektedir. Bu yazının amacı, bir kurum olarak hastanenin kuruluşundan bugüne kadarki tarihini, genel hatları ve önemli dönüm noktalarıyla birlikte ortaya koymaktır.

Anahtar kelimeler: Toptaşı Bimarhanesi, Bakırköy Akıl Hastanesi, Hastane tarihi, Mazhar Osman

ABSTRACT

Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Mental Health and Neurology Training and Research Hospital is the biggest mental hospital of Republican Era. Since 1924, the hospital is serving to all country in the areas of psychiatry, neurology and neurosurgery. The aim of this article is to present the brief history of the hospital together with the some important landmarks from the early years to today.

Key words: Toptaşı Lunatic Asylum, Bakırköy Mental Hospital, History of the hospital, Mazhar Osman

TOPTAŞI BİMARHANESİ'NDEN BAKIRKÖY EMRAZ-I AKLIYE VE ASABIYE HASTANESİ'NE

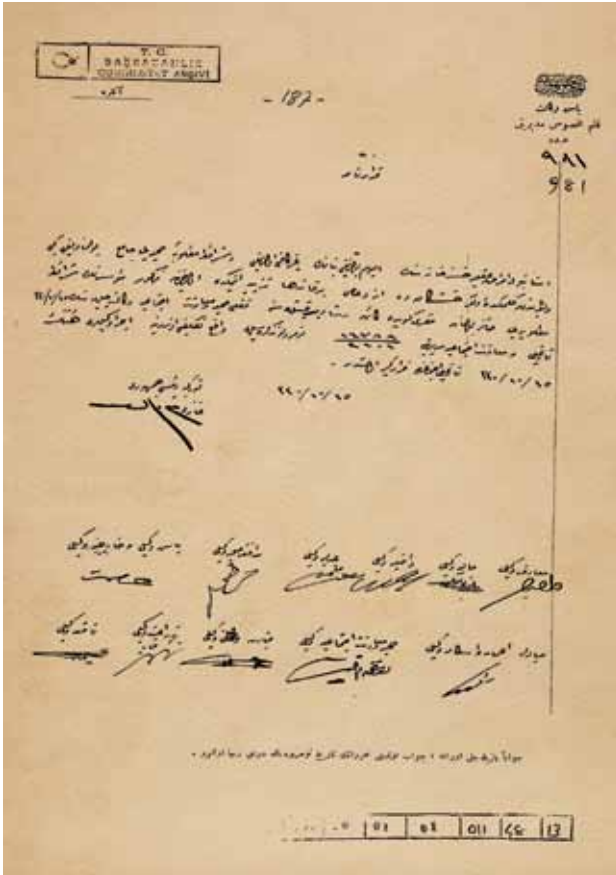
Kuruluşundan bu yana Bakırköy'de faaliyet gösteren Hastane, Üsküdar'daki Atik Valide Külliyesi'nde yer alan Toptaşı Bimarhanesi'nin taşınması ile kuruldu. Toptaşı Bimarhanesi 1873 yılında Süleymaniye Bimarhanesi'ndeki akıl hastalarının buraya taşınmasından 1927 yılına kadar, Osmanlı Devleti'nin resmi ve en büyük akıl hastanesi olarak hizmet vermişti. Defalarca tamirat gören bimarhanenin fiziksel koşullarının yetersizliği nedeniyle yeni bir hastane kurulması fikri uzun süredir tartışılmakta idi. İkinci Meşrutiyet (1908) sonrasında yapılan girişimlerden sonuç alınamamıştı. 1920'de Toptaşı'nın başhekimliğine getirilen, dönemin ünlü hekimi Mazhar Osman (1884-1951) bir çözüm olarak Darülaceze'nin akıl hastanesine dönüştürülmesini istemişse de, bu öneri kabul edilmemiştir.

Cumhuriyet hükümetinin kurulmasının ardından, 1924 yılında Mazhar Osman'ın teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla Bakırköy'de atıl durumda olan Reşadiye Kışlası'nın akıl hastanesi olarak kullanılmasına karar verilmiştir.

Hastanenin kurucusu ve ilk başhekimisi Ord. Prof. Dr. Mazhar Osman, Türk psikiyatrisinin gelişmesinde en büyük katkısı olan, halk arasında efsaneleşmiş hekimimizdir.

Hastane, İstanbul Emraz-ı Akliye ve Asabiye Hastanesi adıyla Reşadiye Kışlası arazisinde hizmet vermeye başlamıştır. Başhekim Dr. Mazhar Osman, Toptaşı'nın Bakırköy'e taşınması için Dr. Fahrettin Kerim'i [Gökay] görevlendirmiş, 1924 yılında onarılan binaların bir kısmına 38 kişilik ilk hasta grubu yerleştirilmiştir. Hastaların nakledilmesi aşamalı olarak sürmüştü ve 1927 yılında Toptaşı Bimarhânesi kapatılarak tüm hastalar Bakırköy'de tedavi edilmeye başlanmıştır.

Toptaşı Bimarhanesi'nin Reşadiye Kışlası'na nakli ile ilgili 15 Ekim 1924 tarihli Kararname.

Dönemin Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, Başbakan İsmet İnönü ve Sağlık Bakanı Refik Saydam'ın onayı ile 1924 yılında başlayan taşınma süreci 15 Haziran 1927'de tamamlandı.

Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet Kalem-i Mahsus Müdüriyeti -Ankara

Aded: 981

Karamâme

İstanbul Emrâz-ı Akliye Hastahânesi'nin elyevm bulunduğu binanın gayr-ı kâfi olduğu ve şerâit-i matlûbe-i sıhhiyeyi câmi' bulunmadığı gibi/vilâyâtdan gelmekte olan hastegân da izdihâmı bir kat daha tezyîd etmekte olduğundan mezkûr müessesenin şerâit-i/matlûbeyi hâiz bulunan Makriköy'de kâin Reşadiye Kışlası'na nakli Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Vekâlet-i Celilesi'nin 15.10.340/tarihli ve Muavenet-i İctimaiye Müdüriyeti 16788/3101 numaralı tezkiresiyle vâki teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyeti'nin/15.10.340 tarihli ictima'ında karargâr olmuştur.

Türkiye Reis-i Cumhuru Gazi M. Kemal 15.10.340 [15 Ekim 1924]

Maarif Vekili

Maliye Vekili

Dahiliye Vekili

Adliye Vekili

Müdafî-i Milliye Vekili

Başvekil ve Hariciye Vekili İsmet

İmar ve İskân Vekili

Sıhhiye ve Muavenet- İctimaiyye Vekili

Ticaret Vekili

Ziraat Vekili

Nafia Vekili

Taşınma Kararname'sinin Çevirisi.

BAKIRKÖY: BİR HASTANEDEN FAZLASI VE NOKSANI

Mütareke sonrası uzun süre boş ve terk edilmiş olarak kalmasından dolayı harabe haline gelmiş olan kışla binaları, genç hekimlerin (İhsan Şükrü Aksel, Fahrettin Kerim Gökay, Ahmet Şükrü Emed, Şükrü Hazım Tiner, Talha Münir vd.) desteği ile onararak hastane haline getirilmiştir.

Binaların yapımı ve çevrenin düzenlenmesinde çalışan hastaların, hastanenin imarı sürecindeki emekleri büyüktür. Hastanenin bazı ihtiyaçlarının karşılanması ve hastaların rehabilitasyonu amacıyla hastanede üzüm bağları, meyve bahçeleri, buğday ekimi ve hasatı, hayvan ve çiçek yetiştiriciliği gibi faaliyetlere başlanmıştır. Bu faaliyetlerin büyük bir kısmı hastalar tarafından gerçekleştirilmiş; hastalar, bazı alanlarda hastane personeli gibi ücret karşılığı çalışmıştır.

1920'li yıllar-Hastane servisi

Bu yıllarda ulaşım ve tedavi imkânlarının yetersizliği nedeniyle hastaların yatış süreleri oldukça uzundur. Hastaların büyük bir kısmı memleketlerine yollanamadığından uzun süre hastanede kalmıştır. 3000 kişilik olarak kurulan hastanenin hasta sayısı bir ara 5000'e kadar yükselmiştir.

Hastane, 1933 yılında Üniversite Reformu'yla birlikte Mazhar Osman'ın Psikiyatri Kürsüsü'ne Ord. Prof. olarak atanmasından 1956 yılına kadar İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakültesi'nin Psikiyatri Kliniği olarak da hizmet vermiştir. Yine 1933 yılında Ord. Prof. Mustafa Hayrullah Diker başkanlığında Tıp Fakültesi Nöroloji Kliniği de Bakırköy'de hizmet vermeye başlamış ve 1942 yılına kadar devam etmiştir.

Mazhar Osman tarafından nöroşirurji/beyin cerrahisi eğitimi için Fransa'ya gönderilen Dr. Hami Dilek 1934 yılında döndüğünde genel cerrahi servisi içinde nöroşirurji ameliyatları yapmaya başlamış; böylelikle Türkiye'deki ilk Nöroşirurji Kliniği de Bakırköy'de hizmet vermeye başlamıştır.

1940'da Mazhar Osman başhekimlikten alınmış, psikiyatri kliniği başkanı olarak ölene kadar hizmet vermeye devam etmiştir. Bu yıllarda, hastanede tedavi imkânlarının sınırlı olması; fiziki ve hijyenik koşulların kötü olması, bakım ve personel yetersizliği nedeniyle hastaneye yatan hastaların ölüm oranı oldukça yüksektir. Bu dönemde hastalar özellikle verem, dizanteri gibi enfeksiyon hastalıklardan kaybedilmektedir. 1945'den sonra antibiyotiklerin bulunmasıyla yüksek ölüm oranları giderek düşmeye başlamıştır.

MAZHAR OSMAN SONRASI BAKIRKÖY

Mazhar Osman'dan sonra sırasıyla Prof. Dr. Rüştü Recep Duyar (30.11.1940- 20.08.1943), Dr. Ahmet Şükrü Emed (25.08.1943- 20.03.1945) ve Dr. Fahri Celal Göktulga (27.03.1945-20.06.1960) başhekimlik görevi yapmıştır. Bu başhekimler Hastane'nin fiziki koşullarının düzeltilmesi için büyük çabalar göstermiştir. Bu dönemde, hastanenin kurulduğu "İç Bahçe" olarak adlandırılan alana 4000 m uzunluğunda dikenli duvarlar örülmüş, çevre düzenlemesi ve binaların bakım ve yenilenmesi gerçekleştirilmiştir. Reşadiye Kışlası'nın restorasyonu yapılarak, bazı pavyonlar

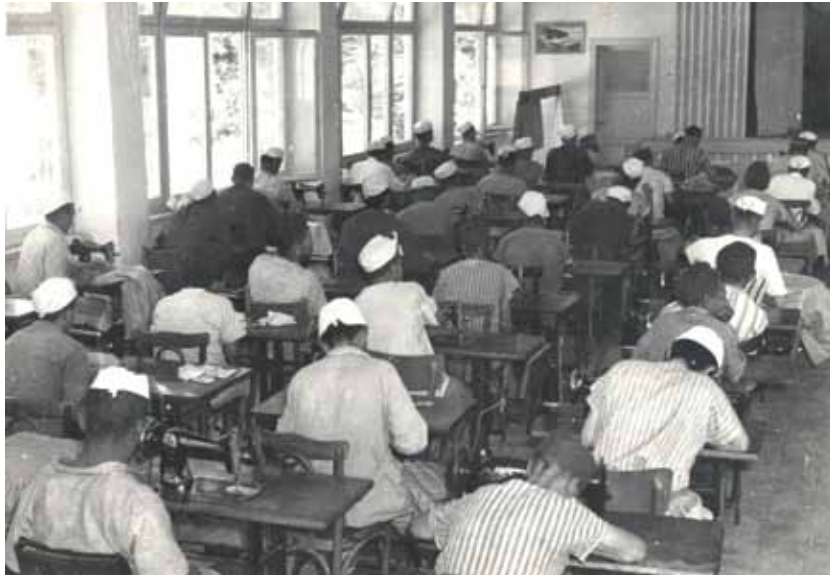
iki katlı hale getirilmiş, çam ağaçları dikilerek hastaneye ve bulunduğu çevreye geniş bir çam ormanı kazandırılmıştır.

1950'li yıllarda Bakırköy'de, nöroloji ve psikiyatrinin yanı sıra nöroşirurji ihtisası da başlamıştır. Nöroloji kliniği sayısı üçe çıkmış; Türkiye'de hizmet veren nöroloji ve nöroşirurji uzmanlarının büyük bir bölümü Bakırköy'den yetişmiştir.

Dr. Faruk Bayülkem'in başhekimlik görevi yaptığı 1960-77 yılları arasında rehabilitasyon atölyeleri ile semt poliklinikleri açılmış; hastaların da katıldığı Ruh Sağlığı Şenlikleri yapılmaya başlanmıştır. Her yıl Haziran ayında düzenlenen bu şenlikler, o dönem halk arasında "Deliler Bayramı" olarak adlandırılmıştır.

1960'lı yıllar-Geleneksel Bahar Şenliklerinden görünüm

1960'lı yıllar-Erkek Hastaların çalıştığı dikiş atölyesi. Bu dönemde meşguliyetle tedavi ve rehabilitasyon amacıyla 12 atölye açılmıştır.

Dr. Faruk Bayülkem, başhekimliği döneminde akıl hastalarıyla ilgili konularda medyanın desteğini almış; gazeteler daha özenli bir dil kullanmaya başlamış ve Bakırköy'ün popülaritesi tüm Türkiye'de artmıştır. Ancak aynı dönemde, hasta sayısı kapasitenin çok üstüne çıkmış, ihtiyaca cevap veremeyen altyapısı ile hastanede ciddi sıkıntılar yaşanmıştır.

Hastane Servisinden bir görüntü, 1960'lı yıllar

1960'lı yıllar

Dr. Faruk Bayülkem'in başhekimliği sonrasında Doç. Dr. Ferruh Ünsalan (28.12.1977-09.06.1978) ve Dr. Tevfik Özbey (22.06.1978-28.11.1979) görev yapmıştır.

Erkek Yatakhane'sinden Görünüm, 1970'li yılların sonu

1979'da başhekimlik görevini üstlenen Dr. Yıldırım Aktuna başhekimliği döneminde hastanenin fiziki şartlarında ve hasta bakımında önemli atılımlar yapılmıştır. Bu amaçla 1980'de Bakırköy Akıl Hastanesi Vakfı kurulmuş, başlatılan medya kampanyası aracılığıyla Vakıf adına bağışlar toplanmıştır. Aktuna döneminde önemli sayıda hasta taburcu edilerek, hasta sayısı yatak sayısına indirilmeye çalışılmış; bu süreç özellikle sahipsiz hastalar açısından mağduriyete neden olmuştur. Fakat aynı dönemde personel sayısı ciddi biçimde artırılmış, yeni hizmet birimleri (1170 Yataklı Ek Tesis, Alkol ve Madde Bağımlıları Tedavi Merkezi-AMATEM ve Nevroz gibi) açılmıştır.

1980'li ve 1990'lı yıllarda hastane, Türkiye'deki tüm psikiyatrik hastaların yaklaşık %20'sine hizmet vermektey-

Dr. Yıldırım Aktuna 1170 Yataklı Ek Tesis'in planını göstermektedir

Dr. Yıldırım Aktuna, hemşirelerle birlikte

di. Türkiye'deki psikiyatri uzmanlarının da %25'i Bakırköy'den yetişiyordu. Bu yıllarda Nöropsikiyatri kongrelerinde yer alan konuşmaların ve bildirimlerin yaklaşık %25'i Hastane çalışanları tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkiye çapında yeni üniversite ve psikiyatri kliniklerinin açılmasıyla hastanenin kongrelerdeki bu ağırlığı giderek azalmıştır.

Dr. Yıldırım Aktuna'dan sonra Doç. Dr. Salih Yaşar Özden (13.01.1989- 25.07.1989), Op. Dr. Halil Toplamaoğlu (09. 11.1990- 17.5.1994), Doç. Dr. Arif Verimli (17.05.1994- 7.09.2003), Prof. Dr. Musa Tosun (17.09.2003- 5.10.2005) ve Doç. Dr. Medaim Yanık (5.10.2005-15.06.2009) başhekimlik görevini devam ettirmiştir. Dr. Medaim Yanık'ın başhekimliği döneminde bakanlık nezdinde birçok proje geliştirilmiştir; bu projelerin hayata geçirilmesi için

1. Uluslararası Bakırköy Günleri, 1990

Prof. Dr. Arif Verimli Klinik şefleri ile birlikte, 2000'li Yıllar.

Hastanemizde görev yapmış olan başhekimlerimiz: (Soldan sağa: Doç. Dr. Medaim Yanık, Dr. Faruk Bayülkem, Dr. Yıldırım Aktuna, Prof. Dr. Musa Tosun, Op. Dr. Halil Toplamaoğlu).

çalışmalar sürdürülmektedir. Toplum temelli psikiyatri tedavisine önem verilmeye başlanan süreçte, 2005 yılında Gündüz Hastanesi ve Rehabilitasyon Merkezi yeniden açılmıştır. Bu hizmetler, başhekimlik görevini sürdürmekte olan Doç. Dr. Erhan Kurt tarafından geliştirilerek devam ettirilmektedir.

GÜNÜMÜZDE BAKIRKÖY

Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, halen psikiyatrinin (Şizofreni, Duygudurum, İkinci Basamak Ayaktan Tedavi, Ergen ve Çocuk Psikiyatrisi gibi) ve nörolojinin (İnme Tedavisi, Hareket Bozuklukları, Epilepsi, Baş Ağrısı gibi) birçok özel alanında hizmet vermektedir. Bununla birlikte 3 adet nöroşirurji kliniği bulunmaktadır. Özellikle spinal cerrahide hastane, Türkiye’de en fazla ameliyatın yapıldığı kurumdur.

Hastanenin bilimsel etkinlikleri, 1992’de kurulan Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Araştırma ve İleri Eğitim Merkezi (BARİLEM) tarafından yürütülmektedir. BARİLEM’in bünyesinde birçok çalışma grubu (Şizofreni, Duygudurum Bozuklukları, Psikiyatri Genetiği, Evrimsel Psikiyatri, Psikiyatri ve Sinema gibi) oluşturulmuştur. Birçok panel, konferans, vaka sunumu yapılmakta; zaman zaman yurtdışı ve yurtiçinden de bu çalışmalara katılım olmaktadır. Bugün Hastane bünyesinde 145 uzman doktor, 212 asistan, 328 hemşire ve 29 psikolog görev yapmaktadır.

Günümüzden kareler

Günümüzden kareler

Hastane'nin psikiyatri, nöroloji ve nöroşirurji alanlarındaki öncülüğünü, sahip olduğu tarihsel ve kültürel değerlerini kamusal alanla paylaşması amacıyla 2008'de bir kurum tarihi müzesi açılmıştır. Müze çalışmaları, eski başhekim Dr. Faruk Bayülkem'in Başkanlığını yaptığı Ruh Hastalarını Readaptasyon Derneği ile Hastane'nin işbirliği ve Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı Müzecilik Yüksek Lisans Programı koordinatörlüğünde yürütülmüştür. Hastane, bu müze aracılığıyla hedef kitlesiyle iletişim kurup, kültürel mirasını gelecek nesillere aktarmaktadır. Müze, hafta içi her gün saat 10:00- 12:00 ile 13:30- 15:30 arası ziyarete açıktır.

KAYNAKLAR

1. Alpkan, Latif. Bakırköy Öyküleri, Hayat Yayınları, İstanbul, 2005.
2. Bayülkem, Faruk. Bakırköy'de 40 Yıl, Cezaevi Matbaası, İstanbul, 1968.
3. Bayülkem, Faruk. Türkiye'de Nöroloji, Nöroşirurji ve Psikiyatri'nin Tarihi Gelişmesi, İstanbul, 2000.
4. Bayülkem, Faruk. Reşadiye Kışlası'ndan Hastane'ye 80 Yıl Anıları, İstanbul, 2007.
5. Erkoç, Şahap, Olcay Yazıcı. Mazhar Osman ve Dönemi-Mecnunları Mekanları Dostları, Figür Grafik Matbacılık, İstanbul, 2006.
6. Göktulga, Fahri Celal. İstanbul Bakırköy Akıl ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nin Son İlerlemeleri, İstanbul, 1959.
7. Naderi, Sait. Mazhar Osman ve Türkiye'de Nöroşirurjinin Doğuşu. Dokuz Eylül Yayınları, İzmir, 2004.
8. Yalçın, Betül- Hanoğlu, Lütfü. İç Bahçe Toptaşı'ndan Bakırköy'e Akıl Hastanesi, Okuyan Us Yayınları, İstanbul, Eylül 2001.
9. Yıldırım, Nuran. Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, İstanbul Ansiklopedisi. Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000.

